



HRVATSKO SLOVO

TJEDNIK ZA KULTURU



Svjetski festival hrvatske književnosti

održan je u Zagrebu od 15. do 17. studenoga 2019.

pod visokim pokroviteljstvom

predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar-Kitarović
i gradonačelnika Grada Zagreba Milana Bandića

O NAMA, S ONU STRANU GRANICE (4)

U programu Svjetskoga festivala hrvatske književnosti koji je održan u organizaciji Hrvatskoga slova i suorganizaciji Društva hrvatskih književnika u Zagrebu od 15. do 17. studenoga o hrvatskom jeziku i književnosti u Herceg Bosni govorio je fra Miljenko Stojić, književnik i publicist

fra Miljenko STOJIC, Široki Brijeg, Herceg Bosna



Još prije petnaestak godina pisao sam kolumnu za časopis DHK-a *The Bridge / Most*. Tema: Motrenje književne zbilje u Herceg Bosni, BiH. I bio sam žalostan ovih dana kada sam prelistavao te zapise. Vrijeme kao da je stalo, ili se čak vratilo natrag, jer tadašnje okolnosti jesu i naše sadašnje okolnosti. Bit će ti redci zbog toga u potki ovoga oglada.

Kažu da je Bosna i Hercegovina čudna zemlja. Neki su je čak nazivali »tamnim vilajetom«. Kada je danas čovjek promatra, ne će biti daleko od ovih tvrdnji. Jedna država, dva entiteta, tri konstitutivna naroda... Ovakvog državnog uređenja nema nigdje na kugli zemaljskoj. Onima koji žive u Herceg Bosni, BiH jedina je utjeha da to nisu birali. Morali su je prihvatiti, ma kakvim god riječima bilo opisivano i ma kako god se pritom osjećali. U svakom državnom uređenju najtežnje je najmalobrojnijem konstitutivnom narodu. U ovom slučaju hrvatskom. A da apsurd bude veći, baš je taj narod nekoć bio najzastupljeniji ili jedini u BiH, baš je taj narod prvi počeo standardizirati svoj jezik i tako učvršćivati osjećaj svoje pripadnosti. Isusovac Bartul Kašić još 1604. piše prvu hrvatsku gramatiku štokavskom ikavicom koja se tada ponajvećma govorila na prostorima BiH. Pape, ili tadašnja međunarodna zajednica, određuju i koje je ozemlje gdje se taj jezik govori. Povijest, dakle, tako kaže. A što kaže sadašnjost? Ustavom BiH, koji usput budi rečeno još nije službeno preveden na jezike konstitutivnih naroda, zajamčeno je svakom narodu pravo na svoj jezik, školovanje, valjda time i na medije... Međutim, stvarnost izgleda drukčije. Entitet Republika Srpska uglavnom je očičen od Hrvata i

Bošnjaka i život živi zatvoren u svoj svijet. S druge strane entitet Federacija BiH svakim danom sve više pripada isključivo mnogobrojnijem narodu: bošnjačkom. Visoki predstavnik međunarodne zajednice ovlašten je da ni Republika Srpska ne bude entitet samo jednoga naroda, a također ni Federacija BiH. Potrošeno je mnogo novca, mnogo riječi i obećanja da će biti tako, ali do dana današnjega nije. Ponekada se povlače i čudni potezi, kao u primjeru Mostara. U čitavoj BiH, valjda i drugdje u svijetu, vrijedi načelo da vlast ima ona stranka koja dobije najviše glasova na izborima. U Mostaru je to nevažno. Između ostaloga propisano je koliko koji narod može imati svojih predstavnika u gradskoj vlasti. Je li baš slučajno da je ova kva iznimka stupila na snagu u jedinom većem gradu u BiH u kojem su Hrvati većinski narod? Usput, gotovo da ih i nema s druge strane Neretve gdje žive Bošnjaci, dok njih na zapadnoj, gdje žive Hrvati, i te kako ima.

Iz navedenog lošeg političkog okvira proizlaze i loše posljedice za hrvatski jezik. Zvuči čudno, ali hrvatskom jeziku u BiH najbolje je bilo u vrijeme Domovinskog rata. Oslobodio se jugoslavenskog pritiska, počeo disati punim plućima. Izdavaštvo je procvjetalo, mediji stasavali u ozbiljan društveni subjekt, sveučilište se počelo snažnije razvijati, pokrenuto je osnivanje akademije i još mnogo toga. Iako je izgledalo da će Daytonski mirovni sporazum donijeti još veću slobodu hrvatskom jeziku, nade se nisu ostvarile. Odredbu da hrvatski narod kao konstitutivan u BiH ima pravo na svoj jezik, svoje školstvo, svoje medije... neprestano gazi gruba stvarnost. Jedan od prvih udara bio je udar na Sveučilište u Mostaru, jedino sveučilište na hrvatskom jeziku u BiH, dok ih drugi konstitutivni narodi imaju po nekoliko. Vodila se teška borba za njegovu samosvojnost. Pod krabuljom ujedinjenja grada raznorazne snage pokušale su ga ujediniti sa sveučilištem iz drugoga dijela grada. A njegovo vodstvo je neprestano govorilo da nemaju ništa protiv toga da na njemu uče studenti raznih nacija, vjera i uvjerenja. Jedino se mora znati da je nastavni plan i program na hrvatskom jeziku. Stvarateljima nereda to nije odgo-

varalo. Protuustavno su htjeli nametnuti neko svoje političko gledište.

Mediji na hrvatskom jeziku u BiH također su potpuno nezasluženo prošli svoju post-daytonsku kalvariju. Najprije su se samo jedna radiopostaja, Hrvatski radio Herceg Bosna, i samo jedna televizija, *Erotel*, uspjeli proširiti više-manje na državnoj razini. No, onda su prvo zabranili emitiranje HTV-a u BiH, a nakon toga su spriječili *Erotel* da i on dalje emitira. Ostala je samo spomenuta radiopostaja, ali s vrlo otežanim uvjetima rada. Ti su se uvjeti pogoršavali kako se pogoršavao i politički položaj hrvatskog naroda. No, zahvaljujući svjesnim i sposobnim pojedincima ta se radiopostaja uzdigla poput feniksa iz pepela te je čak rodila i TV Herceg Bosna. Ni jedno ni drugo nažalost ne spadaju u bosanskohercegovački sustav javnih emitera, dok se hrvatski puk sili da plaća rty preplatu tome sustavu u kojem njegovi mediji nisu.

Spomenimo još i školstvo u ovom nabrajanju nedaća za današnji razvoj hrvatskog jezika u BiH. Njegova agonija počinje onoga trenutka kada cenzori u školskim đakim knjigama počinju precrtavati tzv. nepoćudni sadržaj i sve to ovjeravati posebnim pečatom. Da nije tragično, bilo bi smiješno. A taj nepoćudni sadržaj nije pornografija, nasilje i sl. što nas svakodnevno zasipa, već pojedini velikani određenoga naroda, događaji iz njegove povijesti, različite formulacije... Sva tri konstitutivna naroda ovim su pogodena, ali je najteže opet bilo hrvatskom zbog toga što je cjelokupno gledajući u najlošijem položaju. Drugi, golim okom vidljivi udar, bilo je tzv. ujedinjenje dviju škola pod jednim krovom. Umjesto da djeca, kao i do tada, rade po jednom nastavnom planu i programu, postalo je moguće da profesori na nastavi govore onim jezikom kojim hoće. Čak su mu dali i ime: *inkluzivni jezik*. Dopusnjenjem profesorima da na nastavi govore jezikom kojim hoće, to je omogućeno i djeci. Kojim će jezikom ta djeca govoriti i hoće li uopće biti pismena kada izidu iz škole, zar je teško zaključiti? No, cirkus ide dalje.

Dolazimo sada polako do Društva hrvatskih književnika Herceg Bosne (DHK HB). Utemeljeno je u burnim vremenima

Domovinskog rata, u Neumu 20. studenoga 1993. Herceg Bosnu su kroz ovo vrijeme nažalost prekrizili, ali društvo nisu uspjeli iako su ga mamili da odbije ono: Herceg Bosna. No, ostalo je svoje i zbog toga se danas snalazi na raznorazne načine kako bi preživjelo. A pritom ima 155 članova, organizira Humske dane poezije, Ikavski skup, Šimićeve susrete, Božićni salon knjige i književne riječi, objelodanjuje knjige svojih članova, izdaje časopis *Osvit*, održava Otvorenu čitaonicu, zajedno s drugima organizira Neretvanske susrete, Vidošku pjesničku noć, Grgurove hukove, Rijek na kamenu, Susrete pod hrastom, Pjesnički maraton u Ljubuškom... Valjda sam sve rekao. Još je samo za ponoviti, sve ovo postiže samo sa sredstvima koje uspije negdje isprostiti. Za razliku od nje-ga Društvo pisaca u BiH dobiva službenu potporu, a i Udruženje književnika RS. Očito, da bi se moglo pisati treba imati prikladan politički okvir. Nje-ga Hrvati u BiH sada nažalost nemaju i ne zna se kada će ga imati.

Na ovom mjestu moram spomenuti pomoć koju država Hrvatska svake godine pruža Hrvatima u BiH. Radi se, pobliže, o novčanoj pomoći za razne kulturne, umjetničke, medijske i slične projekte. Kopka me pitanje: zbog čega su Hrvati u BiH ponovno u redu za nešto? Sposobni smo stvoriti novac, ta dokazali smo to Hercegovačkom bankom koju nam je tzv. Međunarodna zajednica porušila tenkovima kad već nisu mogli legalnim sredstvima. Nama u ovom trenutku treba samo politička pomoć da kao konstitutivan narod uživamo sva prava koja taj status sa sobom nosi. Ako smo bili spremni žrtvovati Herceg Bosnu da se hrvatska država do kraja oslobodi, valjda sada nositelji vlasti u njoj trebaju nama pomoći da prikladnim političkim položajem nadoknadimo taj gubitak?

Ne zna se, ili se zna, tko je sposoban riješiti nagomilane poteškoće i događaje upraviti pravim tijekom. Hrvatski političari očito nisu. I njima propisuje kako se trebaju ponasati, odnosno što trebaju raditi. *Melting pot*, a ne bosanski lonac, prijeteći krčka. Ne zaboravimo još sljedeće. U Neumu je, 27. i 28. listopada 2005., održan znanstveni skup »Ustavno-pravni položaj Hrvata u BiH«. Podnaslov mu je: »pravni status, jezik, mediji, obrazovanje, kultura«. Mnogi su ga označili kao »glas vapijućeg u pustinji«. Pokušao je svrtnuti pozornost u zemlji i u inozemstvu na ono što se događa konstitutivnom suverenom narodu u njegovoj državi. Očito da ga utjecajci nisu čuli, odnosno da ga nisu željeli čuti, kada neumorno nastavljaju starim putem iako već priznaju da su pogriješili u BiH donošenjem ovakvog mirovnog sporazuma zvanog Daytonski. No, ne zagovara se kažnjavanje onih koji su ga nametnuli niti se zauzima da se nepravda ispravi.

I sada, pri kraju ovoga oglada, što bi hrvatski književnici u Herceg Bosni, BiH, trebali činiti? Koga slijediti? Tzv. Međunarodnu zajednicu i njezine trbuhozorce u BiH? A stanje je sljedeće. Prilikom govora o umjetnosti i kulturi nastoje se promicati oni koji žale za prošlim vremenima »kada smo se svi razumjeli«, koji govore o »našem« jeziku, »našoj« školi, »našoj« umjetnosti, »našem«... Na taj način pokušava se stvoriti virtualna stvarnost i usutkati glasovi koji bi htjeli progovoriti o istinskoj umjetnosti i kulturi Hrvata,



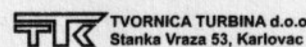
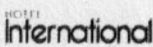
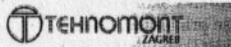
PBZ



VRUJAK



Glas Koncila



Nova žrtva Ovčare

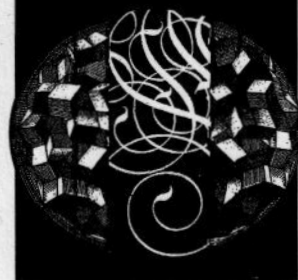
Otkako je suspendiran hrvatski policajac Nikola Kajkić već se nekoliko puta obratio hrvatskoj javnosti te iznio niz dokaza o mogućim počiniteljima zločina na Ovčari, ali nakon svakog obraćanja uslijedila je još jača „paljba“ po njemu i njegovoj obitelji

DA SE NE
ZABORAVI



Piše: Mladen Pavković

DOMOVINSKI
STIHOPIS



Petar HATEGAN

KRIŽ

Staro bani na raspući drvo,
Od kako se zapomenulo.

S pironji propetim jedincem,
Našega križa temeljcem.

Čopori, kočijice prodoše,
I u nepovrat odoše.

Samo križ gleda u nebesa;
Na naša ljudska čudesa.

Klati se, farba mu se kuruži,
Raspelo se jedva drži.

Cepeni nam krsni korin kršćanski,
Ješte čuva jezik hrvatski.

(Karašev, 17. veljače 2016.)

Nekome je očito
i u Hrvatskoj
stalo da se ne
dozna što se ne
samo na Ovčari,
već i u Vukovaru
događalo i tko
je kriv za smrt
tako velikog
broja nevinih
Hrvat! Sve u
svemu, stječe se
dojam da je ovaj
suspendirani
policajac tek
samo jedan
od – glinenih
golubova

Jedan od najstrašnijih velikosrpskih zločina, onaj na Ovčari, nadomak Vukovara, nikako da se rasvijetli. Naime, i nakon 28 godina malo znamo što se tamo događalo, osim da su nevini ljudi, prije svega Hrvati, ubijeni i da i nakon toliko vremena istraga o zločinima i dalje „stoji na mjestu“.

Kad je nedavno njemačka kancelarka Angela Merkel bila u Zagrebu, morala je doći i na Ovčari, kao što se sada u ime Nijemaca došla ispričavati u Auschwitz (Poljska). Hrvatski policajac Nikola Kajkić profesionalno je i ozbiljno radio na otkrivanju zločinaca „umiješanih“ u ovaj veliki zločin. Nije daleko dogurao, jer čim je skupio nešto podataka – suspendirali su ga. Tko je digao glas protiv toga? Predsjednica države Kolinda Grabar Kitarović stala je u obranu Milana Bandića, gradonačelnika Zagreba, ali ne i Kajkića. Rekla je: *Ako Bandić bude osuđen i ako će završiti u zatvoru ja ću mu nositi kolače* – izjavila je te podsjetila da je svatko nevin dok mu se ne dokaže suprotno.

Pa, ako je to tako, onda ako danas-sutra zatvore suspendiranog hrvatskog policajca Nikolu Kajkića koji je, kako rekosmo, relativno dugo radio na rasvijetljavanju srpskih zločina, poglavito na Ovčari, onda ni nama, hrvatskih braniteljima i stradalnicima, koji smo zainteresirani za otkrivanje počinitelja tog strašnog zločina iz hrvatskog obrambenog Domovinskoga rata, ne preostaje drugo nego da čovjeku poručimo: *Kajkiću, ne brini se i mi ćemo tebi nositi kolače!* Otkako je suspendiran, ovaj hrvatski policajac već se nekoliko puta obratio hrvatskoj javnosti, iznio je niz dokaza, otkrio i tko su dobrim dijelom počinitelji zločina na Ovčari, ali nakon svakog njegova obraćanja uslijedila je još jača, još žešća „paljba“ po njemu i njegovoj obitelji.

Ne, gospodo i drugovi, Kajkić nije i ne može biti „ratni zločinac“, a osobito ne zbog toga što se neprestano i kao profesionalac zalaže da se otkriju oni koji su u vrijeme rata činili najstrašnija zla.

Umjesto da su ga nagradili i pohvalili oni su ga bacili „na ulicu“! Sada se mora braniti i od srpskih optužba da je u Srbiji navodno „organizirao špijunsku mrežu“. Čak su u tu glupost upetljali i jednog od najboljih nogometaša svijeta Luku Modrića. Pa, zašto baš njega? Vjerojatno zato da ne više po svijetu ne govori o velikosrpskoj agresiji i svemu što je u djetinjstvu doživio od Srba.

Isto je i s optužbama s kojima se susreće Nikola Kajkić. Srbi su velemaistori u podmetanjima. Sjetimo se samo kako neprestano optužuju Hrvate za zločine u Jasenovcu, nazivaju ih koljačima i ustašama, govore bez ijednog dokaza o 700 tisuća žrtava... E, da ne bi razni kajkići i dalje istraživali teške srpske ratne zločine najjednostavnije ih je proglasiti – „špijunima“, „kriminalcima“ i „zločincima“.

No, ipak ostaje otvoreno pitanje: zašto na sve što smo čuli od Kajkića šute prije svega hrvatske braniteljske udruge (svaka čast iznimkama), zašto se ne javlja recimo Hrvatski generalni odbor, a zašto ne i obitelji poginulih i nestalih? Kajkić kao suspendirani hrvatski policajac također javno kaže da se u Hrvatskoj ne osjeća sigurnim, da čak brine i o tome da se nešto ne dogodi i njegovoj obitelji!

To su teške optužbe.

Netko bi na to trebao reagirati. Jer ako se on kao policajac ne osjeća sigurnim, što je s drugim hrvatskim građanima, osobito onima koji bi eventualno željeli surađivati oko slučaja nestalih osoba? Srbi tvrde da su podnijeli kaznene prijave protiv Kajkića i Dražena Letića jer su prenosili informacije „usmjerene na ugrožavanje nacionalne sigurnosti Srbije, međunarodnih političkih i ekonomskih interesa zemlje“. Ma, nemoj!

Pa, Srbi neprestano „ugrožavaju nacionalnu sigurnost Hrvatske“ i dosad nismo čuli ni čitali da je Hrvatska zbog toga nekoga optužila. Srbi, kao agresori, ne žele da se dozna istina o njihovim zločinima na Ovčari.

Kako je prošao Kajkić, tako će prema svemu sudeći proći i svi drugi koji će željeti oko toga ozbiljno istraživati. Naime, da se htjelo, da je bilo političke volje Ovčara je već odavno trebala biti završena priča.

Nekome je očito i u Hrvatskoj stalo da se ne dozna što se ne samo na Ovčari, već i u Vukovaru događalo i tko je kriv za smrt tako velikog broja nevinih Hrvata! Sve u svemu, stječe se dojam da je ovaj suspendirani policajac tek samo jedan od – glinenih golubova, koji je kriv „što je živ“!